

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Structuurvisie Zandwinning Lingemeren

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

29 maart 2012 / rapportnummer 2471-118

1. Oordeel over het MER

Dekker Van de Kamp BV wil in de gemeente Buren, tussen recreatieplas De Beldert en de zandwinning/recreatieplas Lingemeer een zandwinning uitvoeren en daarmee tevens een recreatieve zone met landschappelijke en natuurlijke kwaliteit ontwikkelen. Voor het vaststellen van de Structuurvisie Zandwinning Lingemeren wordt een procedure voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. De gemeenteraad van de gemeente Buren is bevoegd gezag voor de vaststelling van de structuurvisie.

Het MER bevat een aantal sterke hoofdstukken, zoals de beschrijving van de ontstaansgeschiedenis en de huidige situatie van het landschap. Ook de onderliggende geluid- en luchtkwaliteitsonderzoeken en het bureauonderzoek naar archeologie zijn van goede kwaliteit. De doorwerking van deze beschrijvingen en onderzoeken naar het MER is echter naar het oordeel van de Commissie¹ onvoldoende. Hierdoor ontbreekt essentiële informatie voor het volwaardig meewegen van het milieubelang bij de besluitvorming over de structuurvisie.

De Commissie adviseert daarom een **aanvulling op het MER** op te stellen voordat het besluit wordt genomen. De tekortkomingen betreffen:

- het ontbreken van een beschrijving van redelijkerwijs in beschouwing te nemen bezings- en inrichtingsalternatieven;
- een onvoldoende beschrijving en beoordeling van de effecten op geohydrologie en, daarmee samenhangend, mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden;
- een onvoldoende beoordeling van de effecten op archeologie, cultuurhistorie en landschap.

In hoofdstuk 2 geeft de Commissie een toelichting op het oordeel, in hoofdstuk 3 worden aanbevelingen gedaan voor het vervolgproces.

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via commissiemer.nl onder 'Advisering' of door in het zoekvak het projectnummer in te geven.

2. Toelichting op het oordeel

2.1 Varianten

Het MER geeft inzicht in de milieueffecten van het voornemen (de woonvariant)² en de varianten 'Lingelandschap' en 'agrarische variant'. Het voorkeursalternatief in het MER is gebaseerd op de variant Lingelandschap. In deze variant komen geen open waterverbindingen³ tot stand tussen de Linge en de Lingemerenplassen en tussen de Linge en het Amsterdam-Rijnkanaal.

De in het MER uitgewerkte varianten kennen geen onderscheid in omvang en begrenzing van de zandwinning. In het advies van de Commissie over de reikwijdte en het detailniveau van het MER⁴ is geadviseerd begrenzings- en inrichtingsalternatieven van het wingebied te beschrijven, vanwege de mogelijke effecten van het voornemen op natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie. In het MER is echter uitgegaan van één mogelijke begrenzing van de zandwinning.

Een uitwerking van redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven is essentiële informatie in het MER omdat hiermee bij de besluitvorming over de structuurvisie inzicht kan worden gegeven in onderscheidende (milieu)effecten.

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER realistisch in beschouwing te nemen alternatieven voor de zandwinning uit te werken. De Commissie denkt hierbij aan:

- begrenzingsalternatieven, waarbij wordt ingegaan op de (minimaal noodzakelijke) omvang van de zandwinning in relatie tot de effecten op de cultuurhistorische en archeologische waarden;
- inrichtingsalternatieven, waarbij de inrichting zich richt naar de landschappelijke ontstaansgeschiedenis, de cultuurhistorische samenhang en kwaliteit en de natuurontwikkelingsdoelstellingen.

2.2 Geohydrologische effecten

De geohydrologische effecten van het voornemen zijn in het geohydrologisch onderzoek Lingemeren⁵ deels onduidelijk en deels onvolledig in beeld gebracht. Dit kan niet alleen gevolgen hebben voor de conclusies in het MER over de effecten van het voornemen op grondwater, maar ook voor conclusies over de daar aan verbonden verdrogings- en vernattingseffecten bij omliggende natuur- en landbouwgebieden en bebouwing.

² Waarvan overigens in het MER geen beschrijving en kaartbeeld wordt gegeven.

³ De afbeelding van het voorkeursalternatief suggereert echter wel een open waterverbinding tussen de plassen van de Beldert en de Lingemerenplassen en een verbinding tussen de Lingemerenplassen en de Linge.

⁴ Advies 14 oktober 2010, rapportnummer 2471-63.

⁵ Bijlage 4 van het MER: Geohydrologische effecten, waterkwaliteit en waterkwantiteit, Grontmij, juni 2011.

2.2.1 Grondwater

Tijdelijke effecten

De omvang van de tijdelijke effecten wordt bepaald door het tempo van ontgronden, de omvang van de plas, de eventuele verbinding met oppervlaktewater en de doorlatendheid van de bodem. In het MER zijn de tijdelijke effecten summier beschreven. Het is niet duidelijk of de gehanteerde dagproductie een gemiddelde is of een maximum. De tijdelijke effecten tijdens de ontgroning van Lingemeren III zijn niet berekend. Omdat dit een nieuwe plas is die tijdens de ontgroning niet verbonden is met overig oppervlaktewater zullen de effecten zeker in de beginfase significant groter zijn dan bij de nieuwe plas Lingemeren II, die immers verbonden is met de bestaande plas Lingemeren.

Inzicht in de tijdelijke effecten is essentiële informatie in het MER omdat dit inzicht geeft in de maximale gevolgen van het voornemen op het grondwater en de daarmee verbonden functies.

Eindsituatie

In de eindsituatie worden de effecten op grondwater bepaald door het oppervlak van de plassen, de eventuele verbindingen tussen plassen en de stijghoogte in de huidige situatie. De gehanteerde uitgangspunten zijn niet navolgbaar te herleiden uit het geohydrologisch rapport, deels door een gebrekkige beschrijving, deels door slecht leesbare figuren.

Onduidelijk is hoe de daling en stijging is berekend van het waterpeil in de plassen wanneer deze onderling worden verbonden. Het in het MER gepresenteerde effect is naar het oordeel van de Commissie niet navolgbaar onderbouwd.⁶

De in het MER gepresenteerde effecten op grondwaterstanden rond de verschillende plassen zijn naar het oordeel van de Commissie niet consistent en zijn daarmee eveneens niet navolgbaar.⁷

2.2.2 Oppervlaktewater

De beschrijving van het oppervlaktewatersysteem geeft voor de varianten en de verschillende fasen geen inzicht in de aanwezigheid van verbindingen tussen de bestaande en nieuwe plassen en het soort verbinding (open of met stuwen of sluizen).⁸

⁶ Afgaande op de figuren voor de huidige situatie bestaat er een stijghoogteverschil van ca. 75 cm. tussen de plassen van De Beldert en Lingemeren I. Aangezien het waterpeil van de plassen niet wordt beheerst is het stijghoogteverschil een goede indicatie van het verschil in oppervlaktewaterpeilen tussen de plassen (het MER bevat hier geen specifieke informatie over). Wanneer deze plassen in de maximumvariant met elkaar worden verbonden en het waterpeil in deze plassen nivelleert, ontstaat er ten opzichte van de huidige situatie een waterstandverlaging in Lingemeren I en een verhoging in De Beldert. Uitgaande van de 75 cm kan dit bijv. een verandering van 37 cm aan de westzijde en 37 cm aan de oostzijde veroorzaken. In de figuren van de grondwatereffecten van de maximumvariant is slechts een fractie van deze verlagingen in het grondwater te zien. Weliswaar zal de drainageweerstand hierbij een rol spelen, maar het MER geeft geen inhoudelijk inzicht dat deze het effect dermate dempt en bijstuurt.

⁷ Als voorbeeld bij de maximumvariant:

- droge zomersituatie: ca. 5–10 cm. grondwaterstandsverlaging rond Lingemeer I en II, vrijwel geen effecten rond De Beldert);
- GLG (zou qua type effect vergelijkbaar moeten zijn met zomersituatie): ca. 5 – 10 cm. verlaging rond Lingemeer II, niet rond Lingemeer I, sterke verlaging bij De Beldert (tot meer dan 20 cm., terwijl het oppervlaktewaterpeil van De Beldert stijgt), significant verschil tussen De Beldert noord en zuid, dat in andere effectenbeelden niet optreedt;
- natte wintersituatie: ca. 10 cm. verlaging rond De Beldert, geen effecten rond Lingemeer I en II.

Ook biedt het rapport beperkte informatie over de waterpeilen en de fluctuaties hierin van de bestaande en nieuwe plassen. In paragraaf 5.5 van het geohydrologische rapport worden effecten op het oppervlaktewaterpeil benoemd. Het is onduidelijk op welke peilen dit is gebaseerd en waardoor de effecten ontstaan.

Evenmin is duidelijk of het waterpeil van de huidige en toekomstige plassen door aan- en afvoer van water wordt gereguleerd en of (onder welke omstandigheden) de plassen met het peil van het grondwater meebewegen.

Bij de maximumvariant wordt de Linge uitgediept en verbreed. In het geohydrologische rapport⁹ wordt aangegeven dat dit effecten zal hebben. Het MER maakt de omvang van deze effecten niet inzichtelijk.

De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER de tijdelijke en in de eindsituatie optredende geohydrologische effecten van het voornemen en de alternatieven volledig en na- volgbaar te beschrijven door:

- de gehanteerde oppervlaktewaterpeilen in alle plassen, de Linge en het Amsterdam- Rijnkanaal voor alle varianten en in alle fasen in het geohydrologische rapport te vermelden in m+NAP. Wanneer de peilen meebewegen met het grondwater, vermeld dan het gemiddelde (gemeten of berekende) verschil tussen grond- en oppervlaktewaterpeil ter plaatse van elke plas. Geef aan of de peilen beheerst worden, en zo ja, onder welke omstandigheden;
- voor alle varianten aan te geven welke soort verbindingen er bestaan tussen alle oppervlaktewateren (open, met stuw of sluis);
- duidelijk te maken, per variant en per geohydrologische situatie (GLG, GVG etc.)¹⁰ hoeveel het oppervlaktewaterpeil in de plassen als gevolg van het voornemen wijzigt;
- de beschrijving van de effecten op de oppervlaktewaterpeilen te specificeren naar waterlichaam en locatie;
- een modelberekening uit te voeren van de grondwatereffecten bij realisatie van Lingemeren III, met name in de beginfase wanneer de effecten het grootst zijn;
- aan te geven van welk tempo van ontgraven uitgegaan wordt (een gemiddelde of een realistisch maximum);
- de omvang, de ruimtelijke verdeling en de onderlinge verschillen in grondwaterstandseffecten in de eindsituatie nader te onderbouwen en te verklaren.

2.3 Natuur

In paragraaf 2.2 is de Commissie ingegaan op ontbrekende informatie over de geohydrologische effecten van het voornemen en de alternatieven. In de natuurtoets¹¹ bij het MER wordt niet specifiek ingegaan op vernatting en verdroging. De Commissie is van oordeel dat op

⁸ In het geohydrologisch rapport wordt gesteld dat de verbinding tussen de Linge en de Lingemeren wordt gerealiseerd met een sluis (daarom zijn de geohydrologische effecten van de middenvariant gelijk gesteld aan de maximumvariant). Het hoofdrapport van het MER gaat uit van *de mogelijkheid* om een sluis te realiseren. De effecten wanneer een sluis niet wordt gerealiseerd zijn afwijkend van wat in het MER is beschreven.

⁹ Zie paragraaf 5.6 van het geohydrologische rapport.

¹⁰ GLG = Gemiddeld Laagste Grondwaterstand; GVG = Gemiddeld Voorjaars Grondwaterstand; GHG = Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand.

¹¹ Bijlage 6: Landschapontwikkeling met zandwinning Lingemeren fase 1 en 2, Grontmij 19 augustus 2010.

basis van de beschikbare geohydrologische onderzoeken en de natuurtoets en de aannames hierin over afstanden en effecten het risico op verdrogingseffecten op Natura 2000-gebieden niet kan worden uitgesloten.

De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER op basis van nader geohydrologisch onderzoek te onderbouwen dat kan worden uitgesloten dat de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden worden aangetast.

2.4 Archeologie

Het tot nu toe uitgevoerde archeologische onderzoek wijst op de aanwezigheid van een rijk en gelaagd bodemarchief in de ontwikkelingszone. Het archeologisch bodemarchief is wat betreft bekende voorkomens, perioden en verwachtingen in het MER beschreven, maar de archeologische vindplaatsen zijn niet gewaardeerd op gaafheid en zeldzaamheid. Hierdoor blijven de gevolgen van het voornemen voor de aanwezige archeologische waarden en de verwachte archeologische waarden onduidelijk. Het MER biedt niet de informatie en het inzicht in de ruimtelijke variatie van de waarde van het bodemarchief.

Deze informatie kan van belang zijn bij het ontwikkelen van relevante begrenzings- en uitvoeringsalternatieven met onderscheidende milieueffecten. Een vergelijking van deze alternatieven of varianten geeft inzicht in de effecten in relatie tot de ingreep (zie paragraaf 2.1). Het in beeld brengen hiervan geeft inzicht in de mogelijkheden om bepaalde archeologische waarden te versterken en/of te beschermen of mogelijke aantasting van het archeologisch erfgoed te voorkomen.

De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER het archeologisch bodemarchief nader te beschrijven en te waarderen wat betreft zeldzaamheid en gaafheid en op basis hiervan inrichtingsalternatieven uit te werken en/of mitigerende maatregelen te beschrijven. De Commissie beveelt aan de nog onbekende archeologische waarden zo vroeg mogelijk in het planproces in beeld te brengen.

2.5 Cultuurhistorie en landschap

In het MER zijn de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de bestaande cultuurhistorische kwaliteiten redelijk goed beschreven en gewaardeerd. Uit het MER wordt echter onvoldoende duidelijk welke cultuurhistorische waarden in de alternatieven in stand blijven dan wel verloren gaan, mede omdat de waarden niet in een kaartbeeld zijn weergegeven. Dit is essentiële informatie omdat hieruit kan blijken of er sprake is van continuïteit dan wel een breuk in de ontwikkeling van het landschap van het studiegebied. Deze informatie is ook van wezenlijk belang voor de beoordeling van de effecten van de ruimtelijke varianten.

De ruimtelijke inrichting is gebaseerd op het toevoegen van nieuwe elementen, gericht op de versterking van het contrast tussen oeverwal en kom met als gevolg de totstandkoming van een nieuw Lingelandchap in het plangebied. Aansluiten bij bestaande kenmerken en scheppen van nieuwe elementen zijn daarbij beide aan de orde. De alternatieven voor de inpassing

van het nieuwe landschap in “een omgeving die gekenmerkt wordt door samenhang en kwaliteit” (paragraaf 1.1 van het plan-MER) zouden op deze tweeledigheid in kunnen spelen. Ze doen dat echter niet en verschillen niet wezenlijk van elkaar. Inzicht in de wijze waarop de alternatieven zich onderscheiden op en hoe zij bijdragen aan samenhang en kwaliteit van het landschap, bijvoorbeeld door meer uit te gaan van bestaande dan wel het scheppen van nieuwe kwaliteiten is essentieel voor de besluitvorming over de structuurvisie.

De Commissie adviseert in een aanvulling op het voornemen:

- de cultuurhistorische waarden op kaart weer te geven en uit te werken bij de inrichtingsalternatieven en/of mitigerende maatregelen te beschrijven;
- te verduidelijken waaruit de nagestreefde samenhang en kwaliteit van het landschap bestaan en welke bijdrage onderscheidende alternatieven leveren aan het tot stand komen daarvan.

3. Overige opmerkingen en aanbevelingen

3.1 Verwerkingsinstallatie

In het geluidonderzoek is gemotiveerd dat de verwerkingsinstallatie beschikt over een vergunning zonder eindtermijn. Daarom is, in afwijking van het advies van de Commissie, de geluiduitstraling van deze installatie meegenomen in de autonome ontwikkeling. De Commissie kan hiermee instemmen.

3.2 Opmerkingen met aanbevelingen

De opmerkingen in het verdere advies hebben geen betrekking op essentiële tekortkomingen. De Commissie hoopt met onderstaande aanbevelingen een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de verdere besluitvorming.

Natuurontwikkeling

Een systematische beschrijving van de gewenste natuurontwikkeling en de mogelijkheden die het voornemen en de alternatieven bieden om deze gewenste ontwikkeling te bereiken is in het MER nog niet uitgewerkt. In het licht van de natuurontwikkelingsopgave van het project wordt in het MER summier ingegaan op de beoogde natuurdoelen. De beschrijving beperkt zich tot het noemen van enkele doelsoorten bij diersoorten en bij de vegetatie worden de doelen slechts op een hoog abstractieniveau (bos of natuurvriendelijke oevers) genoemd. In een natuurontwikkelingsplan op basis van ecologische principes kan worden ingaan op het ontwikkelen van gradiënten in standplaatscondities en de daarbij passende vegetatiereeksen alsmede op het daarbij noodzakelijke beheer.

Voor het niveau van een structuurvisie is het ontbreken van een natuurontwikkelingsplan niet essentieel. Wel vormt een dergelijk plan een randvoorwaarde om gericht gebiedseigen en kenmerkende hoogwaardige natuur met een daarbij passende biodiversiteit te ontwikkelen. De Commissie adviseert daarom bij de uitwerking van het voornemen voor natuur een inrichtings- en beheerplan op te stellen op basis van (landschaps)ecologische principes.

Grond- en oppervlaktewater

Het Waterschap Rivierenland heeft enkele uitgangspunten voor de beoordeling van de hydrologische effecten aangegeven.¹² Een van de uitgangspunten is dat er geen verslechtering mag ontstaan in de bergingscapaciteit van het gebied. De huidige bergingscapaciteit wordt echter niet beschreven en een kwantificering van de effecten op dit criterium ontbreekt eveneens. Dit is niet essentieel voor de besluitvorming over de structuurvisie, maar wel van belang voor het beoordelen (door het waterschap) of het voornemen aan de uitgangspunten voldoet.

Uitvoeringsrisico's

Het MER gaat niet in op het mogelijke afbreukrisico wanneer het volledige plan niet of gewijzigd wordt uitgevoerd. Het voornemen gaat uit van een fasering en een eindbeeld, waarbij het gebied geheel is ingericht. Het is niet ondenkbaar dat tussen de verschillende fasen een groot tijdsverloop plaatsvindt, of dat wordt afgezien van de tweede fase.

Daarnaast is een aantal elementen van het voornemen afhankelijk van particuliere initiatieven (landgoedontwikkeling bijvoorbeeld), terwijl dit de financiële dragers lijken te zijn voor een deel van de natuurontwikkeling.

De Commissie adviseert om voor de besluitvorming over het voornemen de mogelijke gevolgen van het niet volledig of gewijzigd uitvoeren van het plan voor de inrichting en financiering van de inrichting in beeld te brengen.

¹² Zie hoofdstuk 4 van het geohydrologisch rapport.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Initiatiefnemer: Dekker Van de Kamp

Bevoegd gezag: Gemeenteraad van de gemeente Buren

Besluit: vaststellen van de structuurvisie Lingemeren

Categorie Besluit m.e.r.: Vrijwillige m.e.r. procedure

Activiteit: realiseren zandwinning en recreatieve zone met landschappelijke en natuurlijke kwaliteit

Bijzonderheden: Vervolgplannen en -besluiten zijn in het kader van de wijziging van het besluit m.e.r. per 1 juli 2011 m.e.r.-plichtig op basis van categorie 16.1 Besluit m.e.r.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant van: 25 augustus 2010

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 26 augustus 2010

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 17 augustus 2010

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 13 oktober 2010

kennisgeving MER in Staatscourant van: 25 januari 2012

ter inzage legging MER: 26 januari 2012 tot en met 7 maart 2012

aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 20 januari 2012

toetsingsadvies uitgebracht: 29 maart 2012

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij de toetsing van dit project bestaat de werkgroep uit:

ir. D.A. Boogert

dr. F.H. Everts

ir. D.L.J. Heikens

H.H. Janssen (voorzitter)

dr. M.P.W. Meffert

D. Spel (secretaris)

drs. F. Wijnants

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in het besluit. De Commissie gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel 7.7 dan wel 7.23 van de Wet milieubeheer, en van eventuele documenten over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die

gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, vóór het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- Plan-MER Structuurvisie Lingemeren, SAB, 90489.01, 3 november 2011;
- Plan-MER Structuurvisie Lingemeren Bijlagenboek, SAB, 90489.01, 3 november 2011;
- Structuurvisie Lingemeren, SAB, 90489.02, november 2011.

De Commissie heeft geen zienswijzen of adviezen via bevoegd gezag ontvangen.

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Structuurvisie Zandwinning Lingemeren

ISBN: 978-90-421-3486-7

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

W www.commissiemer.nl

